

رابطه قرآن و سنت

علی نصیری

سرشناسه: نصیری، علی، ۱۳۴۴ -

عنوان و نام پدیدآور: رابطه قرآن و سنت / علی نصیری (برای) دانشگاه قرآن و حدیث.
مشخصات نشر: قم: موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۲۲۴ ص.

ISBN: 978 - 622 - 207 - 072 - 4

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: این اثر با حمایت مرکز صاهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین شده است.
یادداشت: کتابنامه: ص. (۲۱۳) - ۲۲۴، همچنین به صورت زیر نویس.

موضوع: قرآن -- بررسی و شناخت

موضوع: Qur'an -- Surveys

موضوع: قرآن و سنت

موضوع: Qur'an and tradition

شناسه افزوده: دانشگاه قرآن و حدیث

University Quran & Hadith

شناسه افزوده: موسسه علمی - فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر

شناسه افزوده: ایران، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مرکز صاهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ عن ۸/۱۰۴ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۱۹۹۰۱

دانشگاه قرآن حدیث

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مرکز صاهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور

رابطه قرآن و سنت

علی نصیری

ارزیاب: شادی نفیسی (صفحه آرا: مهدی خوش رفتار اکرم) (طراح جلد: حسن فرزنانگان

ناشر: موسسه انتشاراتی دارالحدیث (چاپ: چهارم / ۱۴۰۰) چاپخانه: بوستان کتاب

شمارگان: ۵۰۰

سازمان انتشارات دارالحدیث

محل پخش: دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۰۵۲۳

فاکس: ۰۲۵۳۷۷۴۰۵۷۱ / ص. پ. ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹، تلفن: ۰۲۵۳۷۷۴۰۵۴۵

شهری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) صحن کاشانی، تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲

<http://darolhadith.ir>

این اثر با حمایت مرکز صاهنگی و توسعه پژوهش و آموزش عالی قرآنی کشور تدوین و به
عنوان منبع آموزشی درس رابطه قرآن و سنت رشته علوم قرآن و حدیث معرفی شده است.

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

سازمان انتشارات دارالحدیث

فهرست مطالب

مقدمه ۹

فصل اول: جایگاه قرآن در دین‌شناسی

- جایگاه قرآن در دین‌شناسی از نگاه قرآن ۱۳
۱. آیات بیانگر وحیانی بودن همه قرآن ۱۴
۲. آیات بیانگر جامعیت قرآن ۱۶
۳. آیات بیانگر قول فصل بودن قرآن ۱۸
- جایگاه قرآن در دین‌شناسی از نگاه علوم اسلامی ۲۰
۱. نقش قرآن در علوم ادبی ۲۰
۲. نقش قرآن در علوم نقلی ۲۱
۳. نقش قرآن در علوم عقلی و شهودی ۲۲

فصل دوم: ماهیت و ویژگی‌های قرآن

۱. ماهیت ماورایی قرآن ۲۷
۲. جاودانگی اعجاز قرآن ۳۲
۳. برهان مداری قرآن ۳۶
۴. فطرت‌نمونی قرآن ۳۸

فصل سوم: جایگاه سنت در دین‌شناسی

۱. جایگاه سنت در دین‌شناسی از نگاه قرآن ۴۵
۲. جایگاه سنت در دین‌شناسی از نگاه روایات ۵۰
۳. جایگاه سنت در دین‌شناسی از نگاه علوم اسلامی ۵۳

فصل چهارم: منابع سنت

۵۷	منابع سنت پیامبر ﷺ
۵۷	۱. وحی الهی
۵۹	۲. منبع درونی
۶۰	منابع سنت امامان معصومین علیهم السلام
۶۰	۱. الهام روشن
۶۳	۲. میراث علمی پیامبر اکرم ﷺ

فصل پنجم: عدم نیاز به سنت (قرآن بسندگی)

۶۹	ریشه‌های تاریخی تفکر قرآن بسندگی
۷۱	ظهور فرقه قرآنیون در دوران معاصر
۷۲	۱. شبه قازّه
۷۴	۲. شمال افریقا
۷۵	نگاهی به اندیشه‌های قرآنیون
۷۶	۱. اندیشه‌های کلامی قرآنیون
۷۹	۲. اندیشه‌های فقهی قرآنیون

فصل ششم: دلایل نظریه عدم نیاز به سنت و تحلیل آنها

۸۵	۱. پاسخگویی قرآن به همه نیازها
۸۶	۲. انحصار وحی به قرآن
۸۷	۳. اعتبار سنت به معنای دوگانگی حکم خداوند
۸۷	۴. عدم اهتمام پیامبر ﷺ به کتابت حدیث
۸۸	۵. اختصاص ارشادهای پیامبر ﷺ به همان عصر
۸۸	۶. مخدوش بودن سنت از نظر سند و متن
۸۹	۷. زمینه‌سازی سنت برای تفرقه مسلمانان بودن سنت
۹۰	۸. عدم قطعیت صدور سنت موجود از پیامبر ﷺ
۹۱	تحلیل دلایل قرآنیون

فصل هفتم: نقد دلایل نظریه عدم نیاز به سنت

۹۵	نقد دلایل دسته اول (عدم نیاز به سنت به خاطر پاسخگویی قرآن به همه نیازها)
----	--

- نقد دلایل دسته دوم (عدم صحت انتساب روایات به پیامبر ﷺ) ۹۶
- نقد دلایل دسته سوم (عدم اعتبار سنت با فرض صحت انتساب) ۹۹
- نقد دلایل دسته چهارم (اثار منفی سنت) ۱۰۰
- نقد دیدگاه قرآن‌پسندگی با نگاهی دیگر ۱۰۱

فصل هشتم: فرایند عرضه احادیث به قرآن

- مرحله اول. اعتبارسنجی روایات ۱۰۷
- مؤلفه‌های اعتبارسنجی روایات ۱۰۷
۱. اثبات حدیث حدیث ۱۰۷
۲. اعتبار منبع ۱۱۰
- یک. روشن بودن هویت پدید آورنده ۱۱۰
- دو. جایگاه علمی و معنوی و میزان دقت پدید آورنده ۱۱۲
- مرحله دوم. کشف عدم مخالفت مضمون حدیث با قرآن ۱۱۳

فصل نهم: گونه‌شناسی روایات تفسیری

۱. روایات تفسیری در عرضه اجمال‌زدایی از آیات ۱۲۱
- یک. آیات القصص ۱۲۲
- دو. آیات الأحکام ۱۲۵
۲. روایات تفسیری در عرضه ابهام‌زدایی از آیات ۱۲۸

فصل دهم: روایات تفسیری و تبیین فضای نزول آیات

۱. نزول آیات بر اساس سبب نزول ۱۳۶
۲. نزول آیات بر اساس شأن نزول ۱۳۸
- رخدادهای مورد نظر قرآن در عصر رسالت ۱۴۰
- یک. آیات ناظر به پیامبر ﷺ و اهل بیت ۱۴۰
- دو. آیات ناظر به مسلمانان عصر رسالت ۱۴۱
- سه. آیات پاسخگو به پرسش‌های عصر رسالت ۱۴۳
- چهار. آیات ناظر به برخی از جنگ‌های عصر رسالت ۱۴۴

فصل یازدهم: روایات تفسیری و تبیین مفهوم آیات

۱. روایات تفسیری و تبیین مفهوم واژه‌های آیات ۱۴۷

۲. روایات تفسیری و تبیین مفاهیم اعتقادی ۱۵۱
۳. روایات تفسیری و تبیین مفاهیم فقهی ۱۵۵

فصل دوازدهم: روایات تفسیری و تقييد و تخصيص آیات

۱. روایات تفسیری و تقييد مفهوم آیات ۱۶۲
۲. روایات تفسیری و تخصيص عموم آیات ۱۶۶

فصل سیزدهم: روایات تفسیری و تبیین ناسخ و منسوخ

۱. روایات تفسیری و تبیین نسخ قرآن با سنت ۱۷۲
۲. روایات تفسیری و تبیین نسخ قرآن با قرآن ۱۷۴

فصل چهاردهم: روایات تفسیری و تأویل متشابهات

۱. روایات تفسیری و تأویل متشابهات در زمینه خدانشناسی ۱۸۵
۲. روایات تفسیری و تأویل متشابهات در زمینه پیامبرشناسی ۱۹۰

فصل پانزدهم: روایات تفسیری و جری و تطبیق

۱. روایات تفسیری و جری آیات در باره اهل بیت ۲۰۳
۲. روایات تفسیری و جری آیات در باره دشمنان اهل بیت ۲۰۸
- کتابنامه ۲۱۳

مقدمه

هُوَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ^۱

و بر تو نیز قرآن را نازل کردیم تا آنچه را برای مردم نازل شده است، برایشان بیان کنی و باشد که بیندیشند.

بر اساس آنچه در متون وحیانی آمده، خداوند از آغاز آفرینش، همواره از طریق کتاب‌های آسمانی و نیز آنچه در گفتار و تقریر پیامبران به عنوان تفسیر و تبیین آن کتاب‌ها بازتاب یافته، با بشر به گفتگو پرداخته و پیام‌های خود را به آنان رسانده است. از آن جا که همه ادیان گذشته، به زمان و گاه به مکان خاصی محدود بوده‌اند، جامعیت دین و انعکاس همه پیام‌های الهی در آنها مطرح نبوده است؛ اما با آمدن اسلام به عنوان جامع‌ترین و کامل‌ترین دین و پس از بازتاب پیام‌های الهی در دو منبع بنیادین اسلام - یعنی کتاب و سنت - پرونده وحی بسته شد.

از سوی دیگر، از آن جا که اراده الهی بر جاودانگی اسلام تا ظهور قیامت تعلق گرفت، پیام‌های الهی به گونه‌ای در کتاب آسمانی و سنت بازتاب یافتند که بتوانند در تمام دوران‌ها حتی با وجود ظهور تحولات شگرف و چشمگیر، پاسخگوی آدمیان باشند.

مراد از کتاب آسمانی اسلام، «قرآن» است؛ کتابی که بر پایه اعجاز، آسمانی بودن خود را به اثبات رسانده و در آن، هیچ دست بشری راه نداشته و همه کلمات و جملات آن و حتی چیدمان کامل آن، منسوب و منتسب به خداوند است.

مراد از «سنت» مجموعه‌ای عظیم از میراث مکتوب روایی است که گفتار، کردار و تقریر

پیشوایان دینی - یعنی پیامبر اکرم، انمه اطهار و صدیقه طاهره علیها السلام - را بازتاب داده و با عنوان جوامع حدیثی در اختیار ما قرار گرفته است.

قرآن در این میان، نقش قانون اساسی اسلام را دارد و در آن، آموزه‌های کلان و خطوط کلی دین انعکاس یافته و ارائه تفصیل و جزئیات آموزه‌های دینی بر عهده روایات اهل بیت علیهم السلام قرار گرفته است.

بر این اساس، قرآن و سنت را باید به مثابه دو فصل اساسی کتاب دین‌شناسی دانست که در کنار یکدیگر و در تعاملی متقابل، آموزه‌های دینی را بازتاب می‌دهند.

با توجه به جایگاه و نقش بسیار مهم دو منبع «قرآن» و «سنت» در شناخت اسلام و پاسخگویی آنها به همه نیازها و ضرورت‌های عصر، بازپژوهش هر یک از این دو منبع به همراه واکاوی چگونگی تعامل آنها با یکدیگر، امری اجتناب‌ناپذیر است.

در چنین واکاوی‌ای باید به مباحثی توجه شود، از جمله:

- قرآن چگونه کتابی است و چه جایگاهی به عنوان منبع دین‌شناسی دارد؟

- دامنه سنت تا کجاست و از چه منابعی برگرفته می‌شود و چگونه می‌توان از اعتبار آن

دفاع کرد؟

- آیا قرآن به تنهایی برای به تصویر کشیدن جامعیت اسلام کفایت می‌کند؟ به بیان

روشن‌تر، آیا می‌توان هم‌صدا با قرآنیون بر بی‌نیازی از سنت پای فشرده؟

- در صورت باور به ضرورت وجود سنت، سنت چگونه به تفسیر و تبیین آموزه‌های قرآن

می‌پردازد و چگونه می‌توان با مراجعه به سنت، تصویری جامع از اسلام را به دست داد؟

- روایات تفسیری به عنوان بخشی از میراث روایی، با چه کارکردهایی به تفسیر و تبیین

قرآن پرداخته‌اند؟

کتابی که اینک پیش روی خوانندگان گرامی بویژه جویندگان دانش در حوزه و دانشگاه

قرار دارد، با هدف پاسخگویی به این دست از پرسش‌ها فراهم آمده است.^۱

۱. نگارنده پیش از این در کتابی با عنوان رابطه متقابل کتاب و سنت به تفصیل، مباحثی را در این زمینه ارائه کرده است. این

کتاب در سال ۱۳۸۸ به عنوان برگزیده جشنواره بین‌المللی فارابی و کتاب سال حوزه مورد تقدیر و تشویق قرار گرفت.